

Modersmål - romani chib som nationellt minoritetsspråk

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Genom språket utvecklar människor sin identitet, uttrycker känslor och tankar och förstår hur andra känner och tänker. Att ha ett rikt och varierat språk är betydelsefullt för att kunna förstå och verka i ett samhälle där kulturer, livsåskådningar, generationer och språk möts.

Romer är en nationell minoritet med flerhundraåriga anor i Sverige. Deras språk romani chib är ett officiellt nationellt minoritetsspråk. De nationella minoritetsspråkens ställning i Sverige är i stort behov av att stärkas. För att säkra språkens framtid i landet är det nödvändigt att fler utvecklar språkkunskaper. Språken är viktiga kulturbärare som uttrycker gemensamma erfarenheter, värden och kunskaper som förenar de nationella minoriteterna i Sverige med människor som talar samma språk i andra delar av världen. Att ha kunskaper i språket och om minoritetens kultur kan ge nya perspektiv på den egna identiteten och stärker möjligheterna till deltagande i samhällslivet i Sverige och andra länder.

Syfte

Undervisningen i ämnet modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i och om språket samt kunskaper om minoritetens kultur. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om språkets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen.

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att samtala, läsa och skriva på det nationella minoritetsspråket. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att läsa och reflektera över skönlitteratur och andra typer av texter. Därigenom ska eleverna ges möjlighet att utveckla sin flerspråkighet, sin förståelse av omvärlden och sin identitet. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om och tilltro till sin förmåga att formulera egna åsikter och tankar i olika slags texter. De ska även stimuleras till att uttrycka sig genom andra estetiska uttrycksformer.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och sin flerspråkighet. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjlighet att utveckla kunskaper om den nationella minoritetens historia, kulturella uttryck och traditioner. Vidare ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om det nationella minoritetsspråkets ursprung, utveckling och nutida status.

Undervisningen i ämnet modersmål – romani chib som nationellt minoritetsspråk ska ge eleverna förutsättningar att utveckla

- förmåga att formulera sig och kommunicera i tal och skrift i olika sammanhang,
- förmåga att läsa och reflektera över olika typer av texter, och
- kunskaper om traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor i områden där romani chib talas.

Centralt innehåll

I årskurs 1– 3, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av ord, fraser och meningar.
- Alfabetet på romani chib och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 4– 6, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter.
- Strategier för skrivande av olika typer av enkla texter om ämnen som är välbekanta för eleven.
- Romani chibs grundläggande struktur med stavningsregler, böjningsmönster och meningsbyggnad.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang. Att lyssna, svara, fråga och berätta samt uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande. Bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Uttal, betoning och satsmelodi.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 7– 9, inom ramen för romani chib som förstaspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Strategier för skrivande av olika typer av texter. Hur man anpassar texters innehåll till olika mottagare.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.
- Romani chibs grundläggande struktur med ordbildning, böjningsmönster, ordklasser och satsdelar.

Tala, lyssna och samtala

- Kommunikation i olika sammanhang och för olika syften. Att uttrycka intresse och engagemang samt åsikter och argument.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande med anpassning av språk, innehåll och disposition efter syfte och mottagare.
- Strategier för att förstå och göra sig förstådd, till exempel genom kroppsspråk, bilder och tecken.
- Olika varieteter av talad romani chib.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar. Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll.
- Beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar, med anknytning till romska traditioner och kulturella uttrycksformer.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.
- Språkliga drag, ord och begrepp i olika texter.

Romsk kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till romsk kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

I årskurs 1– 3, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord samt korta fraser och meningar.
- Enkla meddelanden, instruktioner och beskrivningar.
- Alfabetet på romani chib och sambandet mellan ljud och bokstav.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla samtal för kontakt. Frågor och svar.
- Korta fraser, däribland hälsnings-, avskeds- och artighetsfraser.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester och frågor.
- Presentationer av den egna personen och vardagen.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn i form av bilderböcker, rim, ramsor och sånger.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn med anknytning till romska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 4– 6, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå ord, fraser och meningar i enkla texter.
- Strategier för skrivande av enkla ord, korta fraser och meningar samt enkla beskrivningar och instruktioner.

Tala, lyssna och samtala

- Enkla dialoger.
- Samtal för kontakt och kommunikation. Frågor och svar.
- Strategier för att lösa språkliga problem i samtal, till exempel gester, frågor och omformuleringar.
- Presentationer av den egna personen, vardagen och närmiljön.
- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för barn och unga.
- Enkla beskrivande och förklarande texter för barn och unga med anknytning till romska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för barn och unga.

Romsk kultur

- Traditioner, högtider och andra kulturella uttryck som eleven möter i olika sammanhang.
- Lekar och musik med anknytning till romsk kultur.

I årskurs 7– 9, inom ramen för romani chib som andraspråk

Läsa och skriva

- Lässtrategier för att avkoda och förstå enkla texter. Att urskilja texters syfte, avsändare och sammanhang.
- Skrivande av enkla berättande texter samt enkla beskrivningar och instruktioner.
- Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar.

Tala, lyssna och samtala

- Samtal om innehåll som är välbekant för eleverna, till exempel olika slags händelseförlopp och egna och andras erfarenheter.
- Dramatiseringar och rollspel med dialogen i centrum.
- Presentationer som är berättande, beskrivande och informerande.
- Strategier för att delta i och bidra till samtal, till exempel frågor samt bekräftande fraser och uttryck.

- Språkliga företeelser, däribland uttal och intonation i det språk eleverna möter.

Texter

- Berättande texter och poetiska texter för ungdomar.
- Enkla beskrivande och förklarande texter, till exempel instruktioner och tidningsartiklar med anknytning till romska traditioner och kulturella företeelser.
- Filmer och dramatiserade berättelser för ungdomar.

Romsk kultur

- Traditioner, kulturella uttryck och andra företeelser med anknytning till romsk kultur.
- Några aktuella samhällsfrågor samt barns och ungdomars vardagsliv i miljöer där språket används.

Betygskriterier

Inom ramen för romani chib som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och **medverkar** i att upprätthålla samtalen. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra enkla muntliga framställningar. Eleven skriver **ord och enkla meningar** samt **medverkar** i att skriva och strukturera texter.

Eleven läser **enkla** texter med bekant innehåll och **kända ord** och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** också till resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner och högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar** samt strukturerar texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för också **enkla** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven samtalar om bekanta ämnen och upprätthåller samtalen på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven enkla muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver texter med **flera meningar och tydligt innehåll** samt strukturerar texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser texter med bekant innehåll med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för också **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner och högtider med anknytning till romsk kultur.

Inom ramen för romani chib som förstaspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt **medverkar** då i att upprätthålla samtalen och i att framföra åsikter och argument. Dessutom **medverkar** eleven i att förbereda och genomföra muntliga framställningar. Eleven skriver **enkla** texter med flera meningar och tydligt innehåll och **bidrar** till att anpassa texter till olika sammanhang. Dessutom **medverkar** eleven i att strukturera texterna.

Eleven läser **enkla** texter och **medverkar** i att visa förståelse av innehållet. Eleven **bidrar** till resonemang om innehållet i olika texter och **medverkar** i att återge delar av innehållet.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **delvis fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **delvis fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar delvis** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **delvis fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **visst flyt** och visar **grundläggande** förståelse av innehållet. Eleven för **enkla** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **delvis relevant** sätt.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven samtalar om varierande ämnen samt upprätthåller då samtalen och framför åsikter och argument på ett **fungerande** sätt. Dessutom förbereder och genomför eleven muntliga framställningar på ett **fungerande** sätt. Eleven skriver olika slags texter med flera meningar, varierat ordval och tydligt innehåll samt **anpassar** texterna till olika sammanhang. Dessutom strukturerar eleven texterna på ett **fungerande** sätt.

Eleven läser olika slags texter med **flyt** och visar **god** förståelse av innehållet. Eleven för **utvecklade** resonemang om innehållet i olika texter och återger delar av innehållet på ett **relevant** sätt.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Inom ramen för romani som andraspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga, enkla ord och fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva välbekanta ord. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några mycket vanliga, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga, enkla ord och fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **några mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 6

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 6

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även välbekanta ord på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår **mycket vanliga**, enkla ord och fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner eller högtider med anknytning till romsk kultur.

Inom ramen för romani som andraspråk

Betygskriterier för betyget E i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt **medverkar** i att visa förståelse av vanliga ord och mycket enkla fraser i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag **medverkar** eleven i att formulera sig enkelt med ord och fraser. Eleven **medverkar** även i att skriva ord, fraser och meningar. I interaktion **medverkar** eleven i att uttrycka sig enkelt med ord och fraser.

Eleven **medverkar** i att läsa några vanliga ord och mycket enkla fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven **medverkar** i att ge exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget D i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan C och E.

Betygskriterier för betyget C i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **vanliga ord och enkla fraser** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser. Eleven skriver även ord och fraser på ett **delvis fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **i huvudsak begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **mycket enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **viss säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.

Betygskriterier för betyget B i slutet av årskurs 9

Elevens kunskaper bedöms sammantaget vara mellan A och C.

Betygskriterier för betyget A i slutet av årskurs 9

Eleven lyssnar samt förstår **huvudsakligt innehåll och tydliga detaljer** i tydligt talat, enkelt språk i långsamt tempo om välbekanta ämnen. I muntliga framställningar av olika slag formulerar sig eleven enkelt och **begripligt** med ord, fraser och **meningar**. Eleven skriver även ord och fraser på ett **fungerande** sätt. I interaktion uttrycker sig eleven enkelt och **begripligt** med ord och fraser.

Eleven läser samt förstår vanliga ord och **enkla** fraser i korta, enkla texter om välbekanta ämnen.

Eleven ger med **säkerhet** exempel på några traditioner, kulturella företeelser och samhällsfrågor med anknytning till romsk kultur.